

MOVIES DO MATTER

EEN IMPACTEVALUATIE VAN DE FILM *THE CROSSING* ONDER SCHOLIEREN EN MBO-STUDENTEN

Iris Huisman, MA Interculturele Communicatie

Kan film de houding van jongeren veranderen?

Toename van kennis is niet het enige waar onderwijs zich op richt. Het is de uitdagende taak van burgerschaps- en maatschappijleerdocenten om ook de houding van jongeren zodanig bij te sturen dat zij als prettige burgers gaan deelnemen aan de maatschappij. Maar hoe maak je als docent zware of gevoelige onderwerpen zoals bijvoorbeeld seksuele diversiteit, radicalisering of de vluchtelingenkwestie in Nederland bespreekbaar in de klas?

Docenten geven vaak aan hier moeite mee te hebben, bijvoorbeeld uit angst voor heftige reacties of vanwege sterke persoonlijke gevoelens. Film kan in zo'n geval uitkomst bieden. Bewegend beeld is bij uitstek het middel om jongeren aan te spreken: doordat zij opgroeien in een gemedialiseerde samenleving zijn zij zeer visueel ingesteld en gewend aan communiceren via beeldtaal. Film laat leerlingen kennis maken met mensen, gebieden of gebeurtenissen die hen nog onbekend zijn of laat hen anders kijken naar zaken die zij wel al (dachten te) kennen. Een hoofdpersonage fungeert daarbij als een soort tussenpersoon die het veiliger maakt om het over een gevoelig onderwerp (bijvoorbeeld homoseksualiteit) te praten. Onderzoek heeft daarnaast aangetoond dat bepaalde films ook de ogen van leerlingen kunnen openen, onverschilligheid bestrijden, aanzetten tot inleven en meevoelen en uitnodigen tot dialoog en debat. Dit zijn precies de kerndoelen van Movies that Matter, een stichting die door middel van film mensenrechten(schendingen) onder de aandacht wil brengen, onder andere bij leerlingen in het voortgezet onderwijs en mbo-studenten.

Een heel urgent en actueel mensenrechtenthema is de vluchtelingenkwestie. Met de maatschappelijke impact die deze kwestie nog altijd heeft, is het belangrijk om er ook op school aandacht aan te besteden. Ook hier stuiten veel docenten echter op het probleem: hoe maak ik dit bespreekbaar in de klas? Vanuit het hele land blijkt een enorme vraag van docenten naar een goede film om het vluchtelingenonderwerp te behandelen.

Movies that Matter Educatie wil graag inspelen op deze groeiende behoefte door in 2017 een film of documentaire over het thema vluchtelingen in de schoolvoorstellingen van het jaarlijkse Movies that Matter Festival te vertonen. Grootschalig onderzoek naar de documentaire *The Crossing* werd uitgevoerd om te achterhalen of deze film de beoogde doelen bij middelbare scholieren en mbo-studenten kan bereiken. Verandert de film de manier waarop leerlingen naar vluchtelingen kijken? Leidt de film tot minder extreme en meer genuanceerde meningen?

The Crossing

The Crossing (2015) volgt een groep Syrische vluchtelingen in de voorbereidingen voor hun reis van Egypte naar Europa en de zeven dagen durende oversteek per boot naar Italië. De dagen op de boot worden aangrijpend in beeld gebracht: de honger, de dorst, het gebrek aan ruimte, de smerigheid, de angst, de verveling. Maar ook de teleurstelling over de opvang in Europa komt aan bod: maandenlang bevinden zij zich in een uitzichtloze situatie waarin ze niet mogen werken, niet naar school mogen, geen taal cursus kunnen volgen, het contact met elkaar verliezen en langzamerhand de moed verliezen.

Bijzonder aan *The Crossing* is dat er 'lucht' en ook humor in zit, ondanks de unieke kijk op de beproevingen die vluchtelingen tijdens en na de reis moeten doorstaan. De film staat stil bij de menselijke kant, in plaats van slechts de juridische procedures. Bereikt deze insteek van de film bij jongeren nu ook datgene waar Movies that Matter voor staat?

De opzet van het onderzoek

Een attitudeonderzoek onder leerlingen in de klas volgde. De attitude van 403 scholieren uit het voortgezet onderwijs en 44 mbo-studenten werd door middel van stellingen voor en na de film met anonieme stemkastjes of formulieren gemeten. Daarna volgde een *focus group interview*, om de resultaten te ondersteunen of te kunnen verklaren.

Attitude werd opgesplitst in gevoelens (affectieve component) en overtuigingen (cognitieve component). Bij gevoelens werd ingegaan op het medeleven, verantwoordelijkheidsgevoel, de waarden, stereotypen en angstgevoelens van leerlingen met betrekking tot vluchtelingen. Gedacht kan worden aan stellingen als 'van de gedachte aan al die vluchtelingen die naar Nederland komen raak ik in paniek' en 'ik leef mee

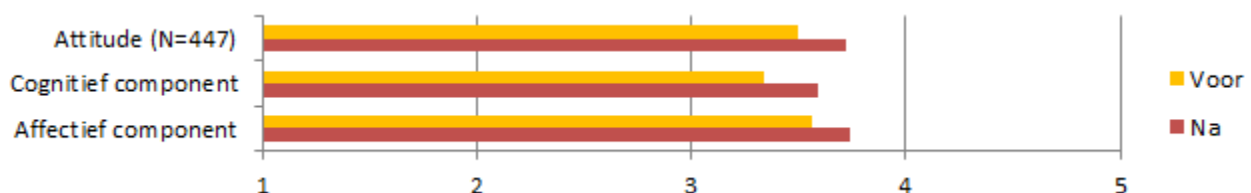
met wat de vluchtelingen allemaal meemaken'. Bij de cognitieve component werden de overtuigingen met betrekking tot de komst, de gevolgen van de komst en de opvang van vluchtelingen onderzocht. Stellingen waren bijvoorbeeld 'Ik denk dat vluchtelingen in de toekomst een positieve bijdrage kunnen leveren aan de Nederlandse economie' en 'Ik vind dat de regering genoeg vluchtelingen heeft opgevangen en de grenzen moet sluiten'. Op een 5-puntsschaal gaven leerlingen aan in hoeverre ze het wel of niet eens waren met de stellingen.

Daarnaast werd de betrokkenheid van leerlingen bij het onderwerp gemeten, bijvoorbeeld door te vragen of ze het belangrijk vinden om het nieuws over vluchtelingen te volgen of om het onderwerp in de klas te bespreken. Voelen leerlingen zich na het zien van de film meer betrokken bij het onderwerp? En heeft de film vooral impact op de denkbeelden van juist de meer of de minder betrokken leerlingen?

Tot slot werd ook de waardering van de film meegenomen in het onderzoek. Vinden leerlingen de film leerzaam en interessant of juist saai? Heeft de film nog steeds effect als leerlingen deze laag waarderen en nooit zelf hadden bezocht in de bioscoop?

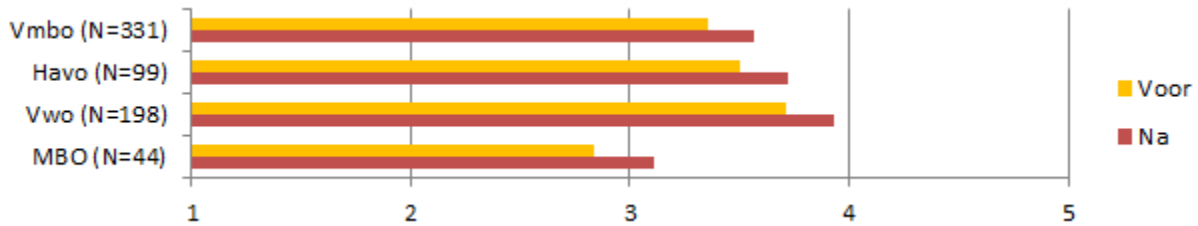
Resultaten

Zoals figuur 1 laat zien is de attitude van leerlingen, zowel wat betreft de gevoelens als de overtuigingen, na het zien van de film positiever tegenover vluchtelingen. De film toont onomwonden de pijnpunten van de Europese vluchtelingenopvang en leerlingen vinden de opvang na de film dan ook minder goed geregeld. Tevens wordt minder in het stereotype van vluchtelingen als arme gelukszoekers geloofd. Maar ook zaken die in de film niet naar voren komen, zoals mogelijke positieve (economische) gevolgen van de komst van vluchtelingen, worden na afloop vaker herkend. Leerlingen voelen minder angst en meer verantwoordelijkheid voor vluchtelingen en kijken minder negatief naar bijvoorbeeld de komst van asielzoekerscentra bij hen in de buurt. Kortom: bij veel van de gemeten variabelen is er een (significante) positieve verandering zichtbaar. Opvallend is dat hoewel leerlingen tijdens het *focus group interview* aangaven medelijden met vluchtelingen te hebben, het medeleven niet significant steeg. Wellicht blijft het voor sommige leerlingen ondanks de beelden moeilijk om zich in te leven in de situatie van vluchtelingen.

Figuur 1: Attitude per component (1=negatief, 5=positief)

Zoals blijkt uit figuur 2 zijn havo- en vwo-leerlingen voorafgaand aan het onderzoek het meest positief tegenover vluchtelingen. Leerniveau bleek echter niet samen te hangen met de mate van attitudeverandering: het effect van de film is groot bij alle getoetste doelgroepen.

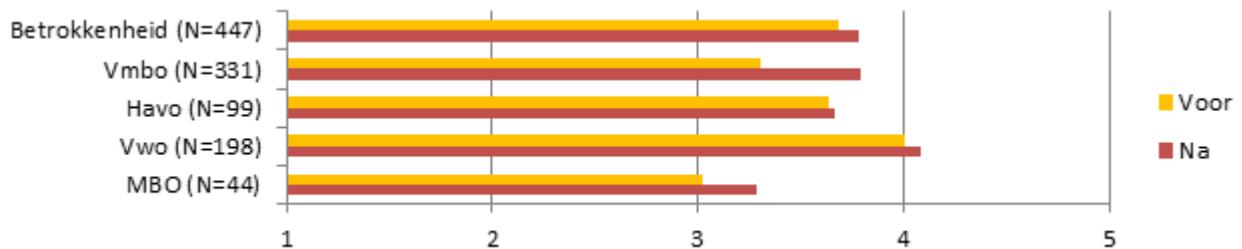

Figuur 2: Attitude per doelgroep (1=negatief, 5=positief)

Hoewel de gemiddelde attitude vrij gematigd blijkt, waren meningen sterk verdeeld en werd er veel aan de uitersten van de 5-puntsschaal gestemd, zowel positief als negatief. Een positief effect van de film is dat met name de uiterst negatieve antwoorden dichter naar het middenpunt van de schaal toe schoven: meningen werden genuanceerder en gematigder. Ook gaven leerlingen in de *focus group interviews* aan na de film meer te na te denken over waar hun mening op gebaseerd was en probeerden ze deze ook te onderbouwen.

Betrokkenheid & waardering

Figuur 3 laat het effect van *The Crossing* op de betrokkenheid van leerlingen zien. Vooral de belangstelling van vmbo- en mbo-leerlingen lijkt groter geworden: na het zien van de film vinden leerlingen het belangrijker om het nieuws over vluchtelingen te volgen en om het onderwerp in de klas en in de politiek onder de aandacht te brengen. De film lijkt dus met name bij de minder betrokken groepen, waar *Movies that Matter* juist verschil wil maken, onverschilligheid te bestrijden. Bij havo- en vwo-leerlingen is het effect kleiner, waarschijnlijk omdat zij zich voorafgaand aan het onderzoek al meer betrokken voelden.

Figuur 3: Betrokkenheid (1=niet betrokken, 5=zeer betrokken)

De film wordt gemiddeld met een 7,2 gewaardeerd; het hoogst door het vwo (7,6) en het laagst door het mbo (6,7). De film blijkt overigens een effect op de attitude van zowel de minder als de meer betrokken leerlingen te hebben en ook op die van leerlingen die de film saai of traag vonden.

Wat betekenen deze resultaten? Hoewel de resultaten significant zijn en er veranderingen merkbaar zijn, zal het vertonen van de film *The Crossing* de houding van jongeren niet radicaal veranderen. Wel is het interessant om te zien dat door het vertonen van een film een zeer lastig onderwerp, waarover meningen sterk uiteenlopen, in de klas op een positieve manier toch aan bod komt. Het is docenten daarom zeker aan te raden om gevoelige thema's te introduceren met behulp van film, want *movies do matter*.